

Martins dröm

DRØMMEN, We shall overcome, Danmark 2005

Regissör: Neils Arden Oplev
Skådespelare: Bent Mejding, Anders W. Berthelsen, Jens Jörn Spottag, Janus
Filmen: F 11

Filmdistributör: Oy KinoScreen Illusion ltd
Längd: 105 min.
 Skolbiomaterialet är avsett för elever i årskurserna 5-9.

Teman: mobbning, disciplin, ideal, orättvisa, 1960-talet

Synopsis: Filmen Drømmen grundar sig på verkliga händelser och handlar om den trettonåriga bondsonen Frits Johansen. Händelserna utspelar sig i en liten dansk byskola i slutet av 1960-talet. Den tyranniske rektorn Lindum Svendsen håller både eleverna och bysamhället i ett järngrepp.

En dag får skolan en ny lärare, en ung hippie från Köpenhamn. Han heter Freddie Svale och har en färsk lärarexamen, långt hår och radikala idéer. Hans och rektorns pedagogiska uppfattningar krockar hårt. Konflikten skärps ytterligare, när rektorn misshandlar Frits svårt.

Ingen av föräldrarna vågar eller kan sätta upp sig mot rektorn. Men Frits underkastar sig inte. En av hans stora idéer är medborgarrättskampen Martin Luther King. I likhet med sin idol har Frits en dröm: att få slut på orättvisorna, lögnerna och våldet. Han och de andra eleverna i skolan bestämmer sig för att göra slut på rektorns despoti.

TIPS OM BEARBETNING AV FILMEN MED ELEVERNA

Tidsbilden och idealen

1. 1960-talet

a. Filmen utspelar sig år 1969. Hurdan var världen på 60-talet? Vad hände då i Finland och ute i världen? Intervjua släktingar som var unga eller vuxna på 1960-talet. Hurdant var livet då? Vad var ungdomarna intresserade av? Vad gjorde de tillsammans? Hurdana filmer såg man?

b. Hurdana fenomen förekom det på 1960-talet? Revolt mot auktoriteter, hippierörelsen, klädstilen, granna färger och långt hår. Studera foton från 1960-talet. Designa, teckna och måla hippiekläder.

2. Peace, love and rock'n'roll

Rockmusiken innebar ett stort brytningskede i musiklivet. Ungdomarna lyssnade på twist och ståltrådmusik. Hippierörelsen deklarerade kärlekens budskap. Musikalen Hair gjordes, man ville förbättra världen med kärlek och fred. Kända artister och band var bl.a. Beatles, Animals, Hendrix, Elvis, Jerry Lee Lewis, Chuck Berry, The Rolling Stones, Jim Morrison, Janis Joplin. Med Bob Dylan, Joan Baez

m.m. blev också folk-musiken mycket populär.

a. Leta efter de kändaste musikstyckena från 60-talet. Vad sjöng man om då? Man sjöng för en bättre och fredligare värld, sånger som We shall overcome, Where have all the flowers gone?, House of the Rising Sun, Universal Soldier, Jag står här på ett torg...

Stämningbilder: Indela klassen i fyra grupper. Varje grupp har ett papper av storlek A3 och varje medlem i gruppen har en tuschpenna. Välj ett musikstycke som hela klassen lyssnar på. Blunda medan ni lyssnar på stycket första gången. Lyssna en gång till och tänk på hurdana sinnebilder musiken väcker. Skriv upp ord som de associerar till på gruppens gemensamma papper. Fortsätt lyssna tills alla har skrivit flera ord. Studera den gemensamma ordlistan. Lyssna fortfarande och skriv små dikter eller stämningbeskrivningar utgående från orden i listan. Läs texterna tillsammans.

b. Studera t.ex. skivomslag från 60-talet. Bekanta er med popkonsten, t.ex. Andy Warhol. Designa och måla affischer i 60-talsstil eller gör egna kopior av kända verk utgående från konstdiabilder och andra popkonstverk som kan visas med projektor.

c. Studera biografier över artister och band och deras övriga produktion. Ordna ett *skivråd* i klassen med 60-talsmusik.

3. Martin Luther King

Bakgrund om personen

Doktor **Martin Luther King, Jr.**, som föddes den 15 januari 1929 och dog 4 april 1968, var baptistpastor och människorättsaktivist. King fick Nobels fredspris 1964.

Martin Luther King var en av centralgestalterna i den amerikanska medborgarrättsrörelsen, som på 1950- och 1960-talet kämpade i synnerhet för att den svarta sydstatsbefolkningens medborgarrättigheter skulle erkännas. Han var en orubblig anhängare av civil olydnad och ickevåld och är vid sidan av Gandhi en av de viktigaste utvecklarna av filosofin om motstånd utan våld. För att hedra Kings

födelse är den tredje måndagen i januari en allmän fridag i USA. En förordning om det godkändes av president Ronald Reagan den 18 januari 1986.

Medborgaraktivismen

King ledde bussbojkotten i Montgomery 1955. Upphovet till bojkotten var att den svarta kvinnan Rosa Parks vägrade att ge sin plats till en vithyad man och bröt sålunda mot Jim Crow-lagen. Bojkotten fortgick i 381 dagar och situationen blev så spänd att någon till och med kastade en bomb på verandan till Kings bostad i Montgomery. Högsta domstolen i Förenta staterna konstaterade i sitt beslut att rassegregationen i bussarna stod i strid med grundlagen. Efter kampanjen var King med om att grunda Southern Christian Leadership Conference (SCLC) 1957, som han ledde ända till sin död. I protester som ordnades av SCLC följde King principen om civil olydnad och ickevåld. King räknade med att organiserad, ickevåldsam civil olydnad mot rassegregationen i södern skulle ge publicitet åt kampen för att de svarta skulle bli jämlika medborgare och få rösträtt. Han hade rätt, tidningsartiklarna och tv-programmen om den fattigdom och de förödmjukelser som den svarta befolkningen i södern fick utstå och om trakasserier mot medborgarrättsaktivisterna fick så mycket förstärkt sympati bland allmänheten att medborgarrörelsen blev den betydelsefullaste politiska händelsen i början av 1960-talet. Marscher som King ordnade bidrog i hög grad till att Förenta staternas lagar utökades med en lag om medborgerliga rättigheter (*Civil Rights Act*) 1964 och en lag om rösträtt (*Voting Rights Act*) 1965.

Mordet

King blev mördad den 4 april 1968. Han blev skjuten på sin balkong på motell Lorraine i Memphis, Tennessee. Småförbrytaren James Earl Ray misstänktes för brottet och anhölls i London två månader senare. Ray erkände mordet och dömdes till fängelse på 99 år. Senare återtog Ray erkännandet och försökte resten av sitt liv att få domen till ny domstolsbehandling. Ray dog i fängelset vid 70 års ålder den 23 april 1998. Loyd Jowers, ägaren till Jim's Grill, en restaurang nära motell Lorraine, påstod sig ha varit delaktig i konspirationen mot King och mottagit 100 000 dollar för

arrangemangen för mordet, dock utan att veta att avsikten var att mörda King. Kings familj väckte talan om dödsvällande mot Jowers och de övriga, okända konspiratörerna i civildomstolen i Memphis. Juryn ansåg att Jowers var skyldig och att det i bakgrunden fanns en större konspiration.

Källa: Wikipedia

a. I have a dream... Vilken var Kings dröm? I sitt berömda tal i början av 1960-talet sammanfattade King sin dröm om tolerans på det här sättet: "Jag har en dröm, att den här nationen en dag skall resa sig och leva upp till den verkliga innebörden i sin bekännelse: vi anser det självklart att alla människor är skapade med samma värde." För King var kampen för de svartas medborgerliga rättigheter en del av en större strävan mot att avskaffa rastänkandet och göra människor jämlika. "Jämlikhet med vita löser inte problemet mellan vita och svarta, om det inte innebär jämlikhet i det fattigdomstyngda världssamfundet och världsalltet", skrev Martin Luther King. Han såg det som en förutsättning för bestående fred i världen och för mänsklighetens fortsatta existens. "Vi måste lära oss att leva tillsammans som bröder eller gå under tillsammans som dårar", sammanfattade King sina tankar. Källa: www.lyseo.edu.ouka.fi/suvaitsevaisuus/suvaitse/mlking.html

b. Hur blir Martin Luther Kings arv synligt i filmen: filmens namn, huvudpersonens stora förebild, tv-nyheten om Kings död... Diskutera vilken betydelse Martin Luther Kings verksamhet har haft i USA och i hela världen.

4. Protest mot krig och våld

Kriget i Vietnam väckte protester på 60-talet. På många håll i världen ordnades stora demonstrationer mot kriget. År 1967 demonstrerade miljoner amerikanska ungdomar mot att unga amerikaner dog i ett fjärran land, i ett krig som inte verkade ha någonting att göra med USA och som inte verkade meningsfullt på något sätt.

Också i Finland och i Norden demonstrerade man mot kriget. Man sjöng för freden. Lyssna t.ex. på sången Jag står här på ett torg och diskutera sångtexten i smågrupper.

Jag står här på ett torg

Jag står här på ett torg
ett cirkuståg passerar,
en clown, en vind passerar,
men jag är full av sorg.
Mitt hjärta är en sång,
Den handlar om hans läppar,
Den handlar om hans ögon som spelade en gång.
O säg ni som är här, vad skulle ni då göra?
Vem skulle ni då höra?
Om den som ni har kär
blev borta i ett krig till ingen, ingen nytta,
där människor blev förbytta som djävlar med dig.

Jag står här på en square
det regnar i mitt hjärta
det säger i mitt hjärta
att han är inte här.

Fast fåglarna ger hals
och träden gröna vaknat
jag ser det med min saknad,
jag ser det inte alls
för den som jag höll av
har stympats, bränts och satsats,
förlorats, glömts och kastats
med andra i en grav.

Vem spelar detta spel med blod och svett och tårar
med kulsprutor och bårar?
Jag vet att det är fel.
Ni vet att det är fel.

Jag vet att jag är dum
säg ingenting om riken
de Gaulle och politiken
För då så blir jag stum.

Men säg här president,
Om ni har tid att svara
Ack, kunde ni förklara
Det onda som har hänt.

Vem är det som ställt till
Så vi som är som andra
Ska slåss emot varandra
Fast ingen av oss vill?

O alla ni med makt,
Jag ville bara säga
Låt människorna leva

Och gör som jag har sagt
O, gör som jag har sagt.

Musik: Boris Vian
Svensk text: Lars Forssell

5. Medierna utvecklas

a. På 1960-talet kom den första tv-apparaten till många hem, såsom hos Frits. Vilken betydelse hade tv:n för familjerna? Hur förändrades familjernas rutiner och tidsanvändning på grund av den?

b. Intervjua släktingar om hur det var när det kom en tv i huset. Vad tittade man på? Vilka medier hade man följt med tidigare eller hur fick man reda på vad som skedde i världen innan tv:n fanns?

Filmens berättelse

6. Frits och hans familj

a. Hur många familjemedlemmar fanns det i Frits' familj? Hurdana var deras inbördes relationer? Hurdant förhållande hade Frits till sina farföräldrar? Hur beskrevs faderns mentala problem? Hur påverkades familjen av faderns sjukdom? Hur förhöll Frits sig till sjukdomen?

b. Vilka yrken hade föräldrarna, vad arbetade de med? modern skolhälsovårdare, fadern bonde i flera generationer. Var bodde de och hurdana var deras hem? Berätta om Frits' rum. Hur kom hans olika ideal i uttryck där? Vilka saker var viktiga för honom? Hur levde Frits och hur förverkligade han sina ideal? bl.a. att försvara rättvisan och protestera mot våld, namnbyte efter förebilden

7. Den nya läraren

a. Hurdan var Frits' nya lärare? På vilket sätt skilde han sig från det man var van vid i skolan? Vad satte han värde på och vilka nya saker ville han införa i undervisningen? Jämför rektorns och den nya lärarens sätt att undervisa. Diskutera vad de olika undervisningsmetoderna grundade sig på.

b. Musikundervisningen: I filmen ökade klassbandet gemenskapskänslan och stärkte elevernas självkänsla. Hur syntes lärarnas musikmak i filmen? Finns det nuförtiden en tydlig indelning i ungdomsmusik och vuxenmusik? Bilda ett klassband på musiklektionen. Idéer till musicerande i band finns bl.a. i lärarhandledningarna till läroböcker i musik.

c. Gör ett gemensamt ljudpartitur. Rita ett rutnmönster med 16 rutor på ett papper. Eleverna arbetar först i par och tänker ut ett ljud, som anges i en ruta antingen med noter, som en rytm, som ord eller som en figur. I någon ruta kan man göra en anteckning som beskriver en paus. När alla rutor är ifyllda, går man igenom hur de ska "spelas".

Sedan pekar dirigenten en ruta i taget med taktpinnen (pekpinnen) och de andra producerar det ljud som anges i rutan. När det är paus är alla tysta. Man kan komma överens om att taktarten är fyra fjärdedelar, vilket gör det lättare att spela i takt.

Pröva på att "spela" i kanon och i ökat tempo. Rutorna kan spelas i ordningsföljd eller blandat. Dirigenten byts ut ibland. Partituret kan också göras så att det beskriver en sak eller en händelse. T.ex. en nattlig utfärd i skogen, en rast, morgonsysslor osv.

8. Disciplin och orättvisa

a. I skolan i filmen var disciplinen hård. Lindrig olydnad och små förseelser straffades med fysisk aga. Fråga mor- och farföräldrarna och andra äldre människor om hurdana straff som utdelades i skolorna förr i tiden.

Också i Finland har disciplinen i skolor varit mycket hård:

För folkskolan hade man uppställt höga fosterländska, religiösa och etiska mål både i fråga om undervisningens kvalitet och lärarnas och elevernas beteende.

Under de första åren i det självständiga Finland orsakade disciplinära åtgärder i skolorna också ett inflammerat inlärningsklimat. En elev som ansågs ha försummat att ta in sin kvot vatten kunde få stå med en hink på huvudet och bli slagen med pekpinnen på benen under lektionen. Skolutflykten förlorade sin glans när en elev

som hade tittat in i andelslagets butik blev slagen i huvudet med lärarens paraply. Där det råder ordning och hård disciplin förekommer det också olydiga elever, det är något av en naturlag. Elever rymde från latläxan eller kvarsittningen, bräder revs från uthusfasaderna på skolgården, trappor slogs sönder och elever visslade på skolvägen. På rasterna kunde det till exempel förekomma mobbning, som ibland kunde leda till våldsamma slagsmål. Eleverna kunde också kasta sten på varandra.

Helmi Mattala, som gick i skola i Livonsaari strax efter att Finland hade blivit självständigt, kommer i håg att hon och hennes skolkamrater en gång började dansa i klassen på rasten. En spelkunnig elev ackompanjerade. Läraren hade ingen förståelse för kreativitet som fick sitt utlopp på detta sätt, utan körde ut de glada eleverna i vinterkölden. De som blev utkörda fikade efter medkänsla genom att demonstrativt huttrande ställa sig framför lärarinnans fönster.

Källa: Sinikka
Syväluoma, Askaisten
koululaitoksen historiikki.
Moniste 1996 (Historik över
skolväsendet i Askainen)

b. Fast den strikta disciplinen överensstämde med tidsandan, måste det våld för vilket rektorn utsatte Frits fördömas. Varför utsattes Frits för rektorns övergrepp? Hur tog de andra eleverna det? Vilka tog parti för Frits? Diskutera vad ni betraktar som ett rimligt straff för det som Frits gjort.

c. Frits var inte den enda eleven som rektorn gick åt. Eleverna brukade titta i fönstret när rektorn agade klasskamraterna. Varför ingrep ingen, t.ex. bygemenskapen, i rektorns förehavanden? Varför vågade de inte sätta sig emot rektorn? Hur försökte rektorn påverka människorna? Hur tystade han dem? Diskutera följderna av rektorns misshandel, för rektorn eller för Frits' familj. Vem fick skulden för det hela? Hur upplevde Frits' familj det? Vad hände med fadern?

d. Diskutera vem eller vilka ni anser borde ha ingripit för att det skulle ha blivit rättvist. Vem

var till slut den enda som ensam vågade sätta sig mot rektorn?

9. FN:s barnkonvention

Konventionen om barnens rättigheter föregicks av deklarationen om barnens rättigheter, som antogs 20.11.1959. Enligt deklarationen har barnet rätt till egna åsikter och till skydd mot allt våld och utnyttjande samt försummelse och grymhet. Deklarationen är mycket allmänt hållen och den är inte juridiskt bindande för staterna. I FN:s generalförsamling beslutade att avge deklarationen eftersom det är mänsklighetens plikt att ge barnen det bästa som den kan erbjuda, för att alla ska ha en lycklig barndom.

Konventionen om barnens rättigheter antogs av FN:s generalförsamling 20.11.1989. Konventionen anger en gemensamt godtagen uppfattning om vilka rättigheter alla barn bör ha, oberoende av deras ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt" (artikel 2 i barnkonventionen). Konventionen är den överenskommelse om mänskliga rättigheter som har fått det bredaste godkännandet i världen. Den har undertecknats av 192 stater.

Enligt barnskyddslagen har barn också samma rättigheter till skydd mot våld som vuxna. Våld som riktar sig mot barn, även kroppsaga, är misshandel enligt strafflagen. Finland har en lång och ärorik tradition i pedagogiska metoder utan våld. Kroppsaga förbjöds i statens skolor redan 1914. I början av 1984 blev kroppsaga helt förbjuden. Misshandel av barn under 15 år är ett brott som hör under allmänt åtal. Det betyder att allmänna åklagaren kan yrka att förövaren döms till straff även om offret inte kräver det. Enligt barnskyddslagen har alla anställda inom staten, kommunen och församlingen en skyldighet att göra anmälan hos barnskyddsmyndigheterna om barn som är i uppenbart behov av barnskydd.

Diskutera filmen i små grupper ur barnkonventionens eller FN-deklarationens perspektiv. Vad blev uppfyllt och vad blev inte

uppfyllt i fråga om Frits? Diskutera hur det är möjligt trots att deklARATIONEN om barnens rättigheter hade getts redan tio år före filmens händelser.

10. I have a dream

a. Vilken dröm hade Frits? Tänk er Frits efter tio år eller på 2000-talet. Vilka skulle vara hans ideal då? Hurdan familj skulle han ha? Hurdant förhållande skulle han ha till sina föräldrar och sina systrar? Eller till Iben? Vilket yrke skulle Frits ha? Skulle han ha tagit över släktgården och syssla med jordbruk eller skulle han göra något helt annat? Hurdana minnen har skolåren lämnat efter sig? Skriv om det.

b. Vilken är din dröm? Om ni fick eller kunde göra världen till en bättre plats, vad skulle det vara? Skriv om det.

Läromaterialet har tagits fram av
klasslärarna Annika Henriksson och Tuula
Niiniranta.

Läromaterialet har producerats av Anna-
Liisa Puura-Castrén på Skolbio.

Läromaterialet har översatts av Pia
Hansson.